

Biblioteka
FILozOFIJA

Urednik
Petar V. Arbutina

Naslov originala
G. K. Chesterton
ST. THOMAS AQUINAS:
THE DUMB OX

G. K. Česterton

SV. TOMA
AKVINSKI:
NEMI VO

Prevod sa engleskog
Milan Miletić

Beograd
2024
DERETA

UVODNA BELEŠKA

Ova knjiga nema pretenzije da bude bilo šta drugo osim jednostavne skice o velikoj istorijskoj ličnosti, koja bi trebalo da postane pristupačnija. Ona će svoj cilj postići ako one koji jedva da su i čuli za Svetog Tomu Akvinskog navede na to da o njemu čitaju u nekim boljim knjigama. Međutim, iz ovog neophodnog ograničenja proističu izvesne posledice, koje će, verujem, od samog početka biti usvojene.

Prvo, sledi da se priča izlaže veoma široko onima koji ne pripadaju zajednici Svetog Tome, i koji bi mogli da se zainteresuju za njega kao što bih ja to mogao za Konfučija ili Muhameda. Ipak, sa druge strane, sama potreba da se predoči jasno određena skica podrazumeva to da se predoči drugačijem načinu razmišljanja, među onima koji bi mogli da razmišljaju drugačije. Ako sastavljam skicu o Nelsonu, prvenstveno za strance, možda ću morati da detaljno objasnim mnoge stvari poznate svakom Englezu i, možda ću, zarad sažetosti, izostaviti brojne pojedinosti, koje bi mnogi Englezi voleli da znaju. Ali sa druge strane, bilo bi teško sastaviti naročito živopisnu i dirljivu priču o Nelsonu, a pritom potpuno prikriti činjenicu da je ratovao s Francuzima. Bilo bi beskorisno izraditi skicu o Svetom Tomi i prikriti činjenicu da je ratovao sa jereticima; a ipak, ta činjenica, sama po sebi, mogla bi da bude smetnja upravo onom cilju u kojem se navodi. Mogu samo da izrazim nadu i, u stvari, veru da će oni koje me smatraju jeretikom teško moći da me okrive za to što iznosim sopstvena

uverenja, a svakako ne za to što iznosim uverenja svog junaka. Postoji samo jedna stvar u pogledu koje se ovakvo pitanje odnosi upravo na ove krajnje jednostavne priče. To je uverenje, koje sam izrazio jednom-dvaput u celoj ovoj priči, o tome da je raskol iz šesnaestog veka zaista bila odložena pobuna pesimista iz trinaestog veka¹. Bilo je to talasanje starog avgustinovskog puritanizma naspram aristotelovskog slobodoumlja². Bez toga, ne bih bio u stanju da svoju istorijsku ličnost smestim u istorijski okvir. Međutim, sve ovo namenjeno je samo grubom skiciranju figure unutar pejzaža, a ne pejzaža s figurama.

Drugo, sledi da bilo kakvim sličnim pojednostavljivanjem teško da o filozofu mogu da kažem nešto više ako prećutim to da je imao svoju filozofiju. Mogao bih, takoreći, samo da navedem primere te filozofije. Na kraju, sledi da je praktično nemoguće prikladno se pozabaviti teologijom. Izvesna dama, moja poznanica, posegla je za knjigom izabranih citata iz Svetog Tome s komentarima, i s puno nade počela da čita odeljak sa bezazlenim naslovom „Jednostavnost božija”. Zatim je, uzdahnuvši, odložila knjigu i rekla: „Pa, ako mu je to jednostavnost, pitam se kakva li mu je složenost”. Uz sve poštovanje prema tom izvanrednom komentaru na Tomin račun, ne bih želeo da ova knjiga, posle letimičnog pogleda, bude odložena uz slično uzdisanje. Zauzeo sam stanovište da biografija predstavlja uvod u filozofiju, a da je filozofija uvod u teologiju; ali i da čitaoca mogu da provedem tek kroz prvu etapu priče.

---

¹ Raskol u 16. veku je odvajanje protestanata, to jest reformacija. Pesimizam 13. veka je albižanska jeres u južnoj Francuskoj (Sve napomene su prevodiočeve, osim ako nije drugačije naznačeno).

² Česterton misli na spor o slobodnoj volji. U Avgustinovom učenju, značajno mesto zauzima predstava o prvobitnom grehu čoveka, o predodređenosti njegove sudbine. U 16. veku ovom sporu novi plamen dao je kalvinizam, koji čoveku uskraćuje slobodnu volju i objavljuje da spasenje ili večna smrt u potpunosti zavise od božije blagodati. U učenju o čoveku (na primer, *Nikomahova etika*) Aristotel je, nasuprot tome, tvrdio da je čovek slobodan ne samo da po svojoj volji da izabere put nego i da izuči pravi put, da se oslobodi zabluda.

Treće, smatrao sam da nije neophodno obraćati pažnju na one kritičare koji, s vremena na vreme, ugađaju svetini tako što ponavljaju pasuse iz srednjovekovne demonologije, u nadi da će savremenu publiku poplašiti tek nepoznatim jezikom. Uzeo sam zdravo za gotovo to da obrazovani ljudi znaju da su Toma Akvinski i svi njegovi savremenici, i svi njegovi protivnici vekovima kasnije, verovali u demone i slične činjenice, ali nisam smatrao da je vredno pominjati ih ovde, iz jednostavnog razloga što ne doprinose raspoznatljivosti ili istančanosti portreta. U svemu tome nije bilo nesuglasice između protestantskih ili katoličkih teologa stotinama godina tokom kojih je postojala bilo kakva teologija; a Sveti Toma ne ističe se po tome što se pridržavao takvih gledišta, osim krajnje umereno. Ovakve stvari nisam razmatrao, ne zbog toga što imam bilo kakvog razloga da ih krijem nego zbog toga što se one ni na koji način lično ne tiču osobe koju mi je ovde namera da prikazem. Teško da, čak i ovako kako stvar stoji, ima prostora za takvu figuru u ovakvom okviru.

O DVA FRATRA

Dozvolite mi da ovog trenutka naslutim primedbu tako što ću odgovoriti u lice onoj ozloglašenoj ličnosti, koja uleće tamo gde se čak i anđeli Anđeoskog doktora možda ne usuđuju da kroče. Pre izvesnog vremena sastavio sam neveliku knjigu ove vrste i ovog oblika o Svetom Franji Asiškom, a nešto kasnije (ne znam ni kad ni kako, kao što pesma kaže, a svakako ni zbog čega) dao sam obećanje da ću sastaviti knjigu istog obima, ili isto tako neveliku – o Svetom Tomi Akvinskom. Obećanje je bilo franjevačko tek po svojoj prenagljenosti, a paralela je po svojoj logici bila veoma daleko od toga da bude saobrazna Tominom učenju. Skicu o Svetom Franji možete da izradite, o Svetom Tomi možete samo da osmislite plan, kao recimo plan grada zamršenog poput lavi-rinta. A ipak, u izvesnom smislu, on bi pristajao i mnogo obimnijoj ili mnogo skromnijoj knjizi. Ono što zaista znamo o njegovom životu može sasvim lepo da se izloži na nekoliko strana jer on, za razliku od Svetog Franje, nije nestao u poplavi osobenih anegdota i raširenih predanja. Ono što znamo, ili što bismo mogli da znamo, ili što bismo, najzad, imali sreće da saznamo o njegovom delu, verovatno bi u budućnosti ispunilo čak i više biblioteka nego što ih je ispunilo u prošlosti. Sliku Svetog Franje moguće je izraditi kao obris, ali kod Svetog Tome sve zavisi od popunjavanja obrisa. Ima čak nečeg srednjovekovnog u načinu ukrašavanja minijature Poverela, čije i samo ime predstavlja deminutiv³. Ali da, kao što to

---

³ U italijanskoj tradiciji, ime Svetog Franje (*Francesco*) deminutiv je od Franak (*Francuz*).

rade petparačke novine, sažmemo priču o Nemom volu⁴ sa Sicilije, prevazilazi sve takve eksperimente sa volom u šoljici čaja. Međutim, moramo da se nadamo da je moguće izraditi obris u smislu biografije, sad kad je svako sposoban da se oproma sa obrisom iz istorije ili obrisom iz bilo čega. Samo što je u sadašnjem slučaju obris preterano veliki. Odore koja bi mogla da zaogrne kolosalnog fratra nema na zalihama.

Već sam rekao da ovo mogu da budu portreti samo po obrisima. Međutim, ovaj stvarni kontrast ovde je tako da upadljiv da bismo, čak i ako stvarno ugledamo obrise dve ljudske figure kako u svojim fratarskim odorama pristižu preko brda, taj kontrast smatrali čak i komičnim. Bilo bi to kao da u daljini vidimo siluete Don Kihota i Sanča Panse, ili Falstafa i Gospodara Slendera. Sveti Franja bio je mršav i živahan mali čovek, mršav kao grana i treperav kao struna samostrela; a po svojim pokretima podsećao je na strelu tog istog samostrela. Ceo njegov život bio je niz stropoštaivanja i bežanja; strmoglava jurnjava za prosjakom, odlazak u šumu kao od majke rođen, ukrcavanje na nepoznati brod, provaljivanje u sultanov šator s predlogom da se baci u vatru. Pojavom mora da je bio poput suvog smeđeg jesenjeg lista koji večno poigrava na vetru; ali uistinu, upravo je on bio taj vetar.

Sveti Toma je bio ogroman, težak vo od čoveka, debeo, usporen i tih; veoma krotak i plemenit, ali ne naročito društven; stidljiv, čak i na stranu od svetačke poniznosti; ali i zamišljen, čak i na stranu od svojih povremenih i pažljivo skrivenih trenutaka transa ili ekstaze. Sveti Franja bio je tako plahovit i čak mušičav da su sveštenici, pred kojima se krajnje neočekivano pojavio, mislili da je lud. Sveti Toma bio je do te mere bez strasti da su učenici, u školama koje je redovno pohađao, mislili da je glup. Uistinu, on je bio ona vrsta đaka, ne nepoznata, koji radije pristaje da ga smatraju

---

⁴ Za Čestertona je ovo važno i po tome što su, prema predanju, vo i magarac bili prisutni na Hristovom rođenju.

glupanom nego da dozvoli da mu snove ukaljaju nekakvi aktivniji ili živahniji glupani. Ovaj spoljašnji kontrast odnosi se na gotovo svaku stvar kod ove dve ličnosti. Kod Svetog Franje, paradoks se sastojao u tome da je, dok je bio strastan ljubitelj poezije, bio prilično nepoverljiv prema knjigama. Neobična činjenica u vezi sa Svetim Tomom jeste to da je on voleo knjige i živeo od knjiga; da je živeo upravo životom pisara ili učenjaka⁵ iz *Kanterberijskih priča*, koji bi radije hteo da ima sto knjiga o Aristotelu i njegovoj filosofiji nego bilo kakvo bogatstvo koje bi svet mogao da mu pruži. Kad su ga pitali na čemu se najviše zahvaljuje Bogu, odgovorio je jednostavno: „Razumeo sam svaku stranu koju sam ikad pročitao”. Sveti Franja je bio veoma živopisan u svojim poemama i prilično nejasan u svojim dokumentima; Sveti Toma je posvetio ceo svoj život dokumentovanju čitavih sistema paganske i hrišćanske literature i povremeno je pisao himne, poput čoveka koji uzima godišnji odmor. Oni su problem sagledavali iz različitih uglova – jednostavnosti i istančanosti; Sveti Franja smatrao je da će biti dovoljno da otvori svoje srce pred muhamedancima kako bi ih uverio u to da se ne klanjaju Mahundu⁶. Sveti Toma lupao je glavu oko svakog, i najsitnijeg obeležja i zaključka o apsolutu ili akcidenciji⁷, tek kako bi ih predupredio da pogrešno tumače Aristotela. Sveti Franja bio je sin trgovca iz srednjeg sloja; i dok je ceo njegov život bio pobuna protiv trgovačkog života njegovog oca, ipak je zadržao nešto od brzine i društvene prilagodljivosti što doprinosi tome da pijaca hući poput košnice. Običnim rečima, kao ljubitelj zelenih livada, kakav je bio, nije dopuštao zelenoj travi da raste ispod njegovih stopala. Bio je ono što američki milioneri i gangsteri zovu „žica pod naponom”. Tipično je za automatizovane moderniste da, čak

⁵ U prologu Čoserovih *Kanterberijskih priča* jedan od likova govori o svojoj strasti prema Aristotelu.

⁶ Muhamedu.

⁷ Filozofski termin koji označava nesuštanstveno svojstvo (nasuprot supstanciji).

i kad pokušavaju da zamisle živu stvar, mogu da razmišljaju samo o automatskoj metafori na osnovu žive stvari. Živi crv postoji, ali ne postoji nešto poput „žice pod naponom”. Sveti Franja bi se iz dubine duše saglasio s tim da je bio crv; međutim, bio je crv pod veoma visokim „naponom”. Najveći od svih neprijatelja ideala preduzumljivosti, on je svakako odbacio sticanje, ali je išao dalje. Sveti Toma je, sa druge strane, iznikao iz sveta u kojem je možda uživao u dokolici, i ostao jedan od onih ljudi čiji rad poseduje nešto od blaženstva dokolice. Bio je vredan radnik, ali niko ne bi mogao da ga pobrka sa nekim ko teško dirinči. Imao je nešto neodredivo u sebi, nešto što obeležava one koji rade kad im nije neophodno da rade. Jer rođenjem je bio gospodin iz velike kuće i spokojstvo koje ide s tim može da pređe u naviku, kad više ne predstavlja motiv. Ali kod njega se ovo ispoljavalo samo u onom najprijetnijem; na primer, verovatno je bilo nečeg takvog u njegovoj neusiljenoj učtivosti i njegovom strpljenju. Svaki svetac je čovek, pre nego što je svetac; a svetac može da se sazda od svake vrste ili soja ljudi i većina nas biraće između ovih različitih vrsta, shodno sopstvenom ukusu. Međutim, priznaću da, dok romantična slava Svetog Franje, što se mene tiče, nije izgubila ništa od svog sjaja, u zrelijim godinama počeo sam da osećam gotovo istovetnu ljubav, ili u izvesnim stvarima čak i veću, prema ovom čoveku koji je nesvesno nastanjivao veliko srce i veliku glavu, poput nekog ko je nasledio veliku kuću i u njoj ispoljava podjednako plemenito, ako ne i rasejano gostoprимstvo. Ima trenutaka kad je Sveti Franja, najnestvarniji čovek koji je hodao ovim svetom, za mene isuviše stvaran.

Sveti Toma nedavno se, u vladajućoj kulturi kolegijuma i salona, pojavio na način koji bi pre samo deset godina bio prilično zaprepašćujući. A raspoloženje ispoljeno u odnosu na njega, van svake sumnje, veoma se razlikuje od onog koje je, pre dvadesetak godina, pobudilo zanimanje za Svetog Franju.

Svetac je lek, zbog toga što je protivotrov. Uistinu, to je razlog zbog čega je svetac često mučenik; često se brka sa otrovom

zato što je protivotrov. Uglavnom se zatiče kako svetu vraća zdrav razum, preuveličavajući sve ono što svet zanemaruje, što nipošto nije uvek isti element u svakom veku. A ipak, svaki naraštaj traži svog sveca instinktivno; i on nije ono što ljudi žele, nego pre ono što je ljudima potrebno. Ovo je svakako veoma pogrešno značenje onih reči upućenih prvim svecima: „Vi ste so zemlji”⁸, zbog čega je bivši kajzer⁹, sa svom svečanošću, primetio da su njegovi kršni Nemci bili so zemlji; imajući u vidu pod time samo to da su bili ono najsnažnije na zemlji i stoga najbolje. Međutim, so isušuje i čuva meso, ne zbog toga što je poput mesa, nego zbog toga što mu uopšte nije ni nalik. Hristos nije rekao svojim apostolima da su bili samo odlični ljudi, ili jedini odlični ljudi, nego da su bili izuzetni ljudi; trajno nesaglasni i nepodudarni ljudi; a nagoveštaj soli zemlji zaista je oštar, opak i opor, kao što je i ukus soli. Upravo zbog toga što su bili izuzetni ljudi, nisu smeli da izgube svoje izuzetne odlike. „Ako so obljutavi, čim će se osoliti?”¹⁰, mnogo je pronicljivije pitanje od svakog uobičajenog lamentiranja nad cenom najboljeg mesa. Ako svet postane isuviše svetovan, može da dobije prekor Crkve; ali ako Crkva postane isuviše svetovna, svet ne može na odgovarajući način da je prekori.

Stoga je paradoks istorije to što svaki naraštaj preobraća svetac koji joj najviše protivreči. Sveti Franja imao je zanimljivu i gotovo neznačajku privlačnost za viktorijance i za Engleze iz devetnaestog veka, koji su na prvi pogled izgleda bili krajnje zadovoljni svojom trgovinom i svojim zdravim razumom. Ne samo prilično samozadovoljni Englez, poput Metjua Arnolda, nego su čak i engleski liberali, kojima je ovaj prigovarao zbog njihovog samozadovoljstva, počeli da polako misteriju srednjeg veka otkrivaju kroz neobičnu

⁸ *Jevanđelje po Mateju*, 5:13.

⁹ Česterton ima u vidu Vilhelma II, koji je bio svrgnut u Novembarskoj revoluciji 1918. godine.

¹⁰ *Jevanđelje po Mateju*, 5:13.

priču koju su, kroz perje i plamenove, pričale Đotove hagiografske slike¹¹. U priči o Svetom Franji bilo je nečeg što je kroz sve one engleske odlike, najpoznatije i najšahašavije, prodiralo do svih onih engleskih odlika, duboko skrivenih i ljudskih: tajanstvena dobrotica srca, poetska rasejanost, ljubav prema prirodi i životinjama. Sveti Franja Asiški bio je jedini srednjovekovni katolik koji je zaista postao omiljen u Engleskoj zbog svojih ličnih osobina. Ovo je bilo zahvaljujući podsvesnom osećanju da je savremeni svet zanemario upravo te osobine. Engleska srednja klasa pronašla je svog jedinog misionara u figuri koju su, od svih mogućih na ovom svetu, najviše prezirali: u italijanskom prosjaku.

Dakle, onako kako se devetnaesti vek dočepao romanse o Svetom Franji, upravo zbog toga što je zanemarivao romansu, tako dvadeseti vek već poseže za romansom o Tominoj razumnoj teologiji, zbog toga što je zanemario razum. U svet koji je bio isuviše zatupljen, hrišćanstvo se vratilo u obliku lutajućeg prosjaka; u svet koji je postajao donekle isuviše neobuzdan, hrišćanstvo se vratilo u obliku učitelja logike. U svetu Herberta Spensera, ljudi su tražili lek za loše varenje; u Ajnštajnovom svetu tražili su lek za vrtoglavicu.¹² U prvom slučaju, nejasno su opažali činjenicu da je posle dugog posta Sveti Franja spevao „Pesmu o suncu” i pohvalu plodnoj zemlji. U drugom slučaju, već su nejasno opazili to da je, čak i ako samo nastoje da shvate Ajnštajna, pre toga neophodno da razumeju korist od razumevanja. Počinju da uviđaju da, budući da je osamnaesti vek sebe smatrao dobom razuma, a devetnaesti – dobom zdravog razuma, dvadeseti vek još uvek ne može čak ni toliko da sebe smatra bilo čime drugim osim dobom neobičnih

¹¹ Neizvesno je o kakvoj priči je reč. Moguće je da Česterton ima u vidu Đotov portret Svetog Franje.

¹² Spenser je zamišljao beskrajni homogeni mehanički univerzum, koji evoluirao. Ajnštajnova Teorija relativnosti opisuje iskrivljeni prostor, lišen uobičajenih proporcija. Upravo su fizičko kosmogonijske teorije ova dva filozofa tipične za vreme u kojem je stvarao Česterton.

besmislica. U tim prilikama svetu je potreban svetac, ali pre svega, potreban mu je filosof. I ova dva slučaja zaista pokazuju to da svet, da budemo pravedni, ima osećaj za ono što mu je potrebno. Zemlja je zaista bila sasvim ravna, za one viktorijance koji su najenergičnije ponavljali da je okrugla, a Alverno od Stigmata¹³ stajao kao jedna jedina planina u ravnici. Ali Zemlja je zemljotres, neprekidan i očigledno beskrajn zemljotres, za savremenike za koje je Njutn ukinut zajedno s Ptolomej¹⁴. A za njih postoji nešto strmije i čak neverovatnije od planine, komad zaista čvrste zemlje; nivo razboritog čoveka. Iako su se u naše vreme ova dva sveca obraćala dvama naraštajima, dobu romantičara i dobu skeptika, ipak su u sopstvenom dobu radili na istoj stvari; stvari koja je promenila svet.

Još jednom, možda zaista može da se kaže da je poređenje neu-mesno i da nije prikladno, čak ni kao zamisao; jer ta dva čoveka nisu, pošteno govoreći, čak ni iz istog naraštaja, ni istog istorijskog trenutka. Ako dva bratra treba predstaviti kao par Nebeskih blizanaca¹⁵, očigledno poređenje je ono između Svetog Franje i Svetog Dominika. Odnosi između Svetog Franje i Svetog Tome bili su, najpribližnije, odnosi ujaka i sestrića; i moja fantastična dodatna rasprava ispostavlja se da je samo uveliko profana verzija onog „Tomi, napravi mesta svom ujaku”. Jer ako su Sveti Franja i Sveti Dominik bili velika braća blizanci, Toma je očigledno bio prvi veliki sin Svetog Dominika, kao što je njegov prijatelj Sveti Bonaventura bio sin Svetog Franje. Svejedno, imam razlog (u stvari dva razloga) da sadržinu pozajmim sa dve naslove strane i postavim

¹³ Planina Alverno, na kojoj je Sveti Franja primio stigme.

¹⁴ Klauđije Ptolomej (90–160), grčki astronom, osnivač geocentričnog sistema, u kojem se Sunce i planete okreću oko Zemlje. Isak Njutn (1643–1727), engleski filosof i osnivač klasične fizike. Ovde se pominju jer su i jedan i drugi polazili od ideje o apsolutu prostora i vremena, koju je opovrgao Ajnštajn.

¹⁵ U grčko-rimskom svetu, Kastor i Poluks su sinovi Zevsa, koji su se preobrtili u sazvežđe Blizanaca. U prenosnom smislu, nerazdvojni par.

Svetog Tomu pored Svetog Franje, umesto da ga uparim s franjevcem Bonaventurom. Razlog tome je to što poređenje, udaljeno i izobličeno kao što može da se učini, zaista jeste nekakva vrsta prečice u srce priče i zbog toga što nas najbržim putem dovodi do stvarnog pitanja o životu i delu Svetog Tome Akvinskog. Jer većina ljudi danas u svojim glavama ima grubu, ali živopisnu sliku o životu i delu Svetog Franje Asiškog. A najkraći način da se ispriča druga priča jeste da se kaže da su, dok su dva čoveka na ovaj način bila suprotnost jedan drugom u gotovo svemu, zaista radili na istoj stvari. Jedan je radio u svetu razuma, drugi u svetu običnog života. Međutim, bio je to isti veliki srednjovekovni pokret; tih, ali premalo shvaćen. U konstruktivnom smislu, bio je važniji od reformacije. Da, u konstruktivnom smislu, on je bio reformacija.

U vezi sa ovim srednjovekovnim pokretom postoje dve činjenice koje prvo moraju da se istaknu. To, razume se, nisu suprotstavljene činjenice, ali možda odgovaraju suprotstavljenim zabludama. Prvo, uprkos svemu što je jednom rečeno o praznoverju, mračnom srednjem veku i beskorisnosti sholastike, bio je to u svakom pogledu pokret širenja, koji se neprestano kretao prema većoj svetlosti i još većoj slobodi. Drugo, uprkos svemu što je kasnije rečeno o napretku, renesansi i pretečama savremene misli, bio je to gotovo u potpunosti pokret pravovernog teološkog entuzijazma, razvijenog iznutra. Nije to bio kompromis sa svetom, ili predaja paganima ili jereticima, ili čak obično pozajmljivanje spolja, čak i kad je toga bilo. Onoliko koliko je izlazilo na svetlo dana, bilo je to poput biljke koja sopstvenom snagom izbacuje svoje listove prema suncu; ne poput nekog ko samo propušta svetlo u tamnicu.

Ukratko, bilo je to ono što se stručno naziva razvoj u učenju. Ali izgleda da je tu bilo neobične neukosti, ne samo u pogledu stručnog nego i prirodnog značenja reči razvoj. Kritika katoličke teologije kao da je pretpostavljala da to nije toliko evolucija koliko je bila uzmicanje, da je u najboljem slučaju prilagođavanje. Oni su uobražavali da sam njen uspeh jeste uspeh predaje. Međutim, to

nije prirodno značenje reči razvoj. Kad govorimo o tome da je dete dobro razvijeno, mislimo na to da postaje krupnije i jače, samo od sebe; ne radi se o tome da je nafilovano pozajmljenim jastucima ili da hoda na štulama kako bi izgledalo da dobija na visini. Kad kažemo da se štene razvilo u psa, ne mislimo na to da njegov rast predstavlja postepeni kompromis sa mačkom; mislimo na to da ono sve više, a ne manje, postaje pas. Razvoj je širenje svih mogućnosti i ono što učenje nosi sa sobom, budući da je tu vreme da napravi razliku između njih i ocrta ih; a ono na šta ovde mislim jeste to da je uvećavanje srednjovekovne teologije jednostavno bilo ispunjeno razumevanjem te teologije. I od prvenstvenog je značaja razumeti ovu prvu činjenicu o vremenu velikog dominikanca i prvog franjevca, zbog toga što je njihovo nastojanje, na stotine načina humanističko i prirodnjačko, predstavljalo razvoj najvišeg učenja, što je takođe bilo dogma nad svim dogmama. Upravo u tom svetlu narodna poezija Svetog Franje i gotovo racionalistička proza Svetog Tome izgledaju najživopisnije kao deo istog pokreta. Obe predstavljaju veliki korak u katoličkom razvoju, koje od spoljašnjih stvari zavise samo kao što svako živo biće i ono u razvoju zavisi od njih; to jest, svaruje ih i preoblikuje, ali nastavlja po sopstvenoj slici, a ne njihovoj. Budista ili komunista možda mogu da sanjaju o dve stvari koje naporedo proždiru jedna drugu, u smislu savršenog oblika jednoobraznosti. Međutim, sa živim bićima nije tako. Sveti Franja zadovoljio se time da sebe prozove Trubadurum božijim, ali ne i Bogom trubadura. Sveti Toma nije pomirio Hrista sa Aristotelom, pomirio je Aristotela s Hristom.

Da, uprkos kontrastima koji su i sumnjivi i čak komični, poput poređenja između debelog i mršavog čoveka, visokog i nižeg čoveka; uprkos kontrastu između lutajućeg prosjaka i studenta, između šegrti i aristokrate, između knjigomrscia i ljubitelja knjige, između najfantastičnijeg od svih misionara i najodmerenijeg od svih profesora, velika činjenica iz srednjovekovne istorije jeste to da su ova dva velika čoveka radila na istom velikom poslu; jedan

SADRŽAJ

UVODNA BELEŠKA	5
O DVA FRATRA	9
ODBEGLI OPAT	36
ARISTOTELOVSKA REVOLUCIJA	51
RAZMIŠLJANJE O MANIHEJCIMA	78
STVARNI ŽIVOT SVETOG TOME	99
KA TOMINOM UČENJU	120
VEČNA FILOSOFIJA	133
NASTAVAK O SVETOM TOMI	152
Petar V. Arbutina:	
ČOVEK KOJI JE KRSTIO ARISTOTELA	167
BIOGRAFSKA BELEŠKA	177

G. K. Česterton
**SV. TOMA AKVINSKI:
NEMI VO**

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura i korektura
Vesna Crepuljarević

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-504-1

Tiraž
1000 primeraka

Beograd, 2024.

Izdavač / Štampa / Plasman: **DERETA doo**, Vladimira Rolovića 94a,
11030 Beograd, tel./faks: 011.23.99.077; 23.99.078, **www.dereta.rs**
KNJIŽARA DERETA, Knez Mihailova 46, Beograd, tel.: 011.26.27.934, 30.33.503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

272-36:929 Тома Аквински, свети
821.111:929 Честертон Г. К

ЧЕСТЕРТОН, Гилберт Кит, 1874–1936

Sv. Toma Akvinski: nemi vo / Gilbert Kit Česterton ; prevod sa engleskog Milan Miletić. – 1. Deretino izd. – Beograd : Dereta, 2024 (Beograd : Dereta). – 184 str. ; 21 cm. – (Biblioteka Filozofija / [Dereta])

Prevod dela: St. Thomas Aquinas: the Dumb Ox / G. K. Chesterton. – Tiraž 1.000. – Str. 167–176: Čovek koji je krstio Aristotela / Petar V. Arbutina. – Biografska beleška: str. 177–184. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-6457-504-1

- а) Тома Аквински, свети (1225–1274)
  - б) Честертон, Гилберт Кит (1874–1936)
- COBISS.SR-ID 145138697